
Spis treści

Wstęp	15
-------------	----

Część I

Atrybuty ryzyka i niepewności. Klasyfikacje i pomiar Wybrane konteksty identyfikowania czynników ryzyka	19
--	----

Rozdział 1

Teoretyczne rozważania na temat ryzyka i niepewności Próba modelowego uporządkowania atrybutów związanych z ryzykiem	21
1. Ewolucja definiowania ryzyka w różnych nurtach myśli ekonomicznej	21
1.1. Etymologia pojęcia „ryzyka”	21
1.2. Filozoficzne i klasyczne podstawy definiowania ryzyka	23
1.3. Neoklasyczne ramy analizy atrybutów ryzyka	26
1.4. Cechy ryzyka według defensywnego nurtu w jego definiowaniu	34
1.5. Podejście do identyfikowania cech ryzyka według nurtu ofensywnego	38
1.6 Nurt definiowania ryzyka umiejscowiony w teorii podejmowania decyzji	47
2. Psychologiczne ramy analizy ryzyka	54
3. Model koncepcyjny definiowania ryzyka na użytek jego identyfikowania i analizy w dziedzinie rachunkowości	58

Rozdział 2

Próba identyfikowania i systematyki ryzyka związanego z działalnością gospodarczą	63
1. Kryteria klasyfikacji i interpretacji ryzyka w literaturze ekonomicznej	63
2. Specyfikacja globalnych i makroekonomicznych czynników ryzyka i niepewności	80

3. Specyfikacja mikroekonomicznych czynników ryzyka i niepewności	86
3.1. Specyfikacja czynników ryzyka w płaszczyźnie „rynek i otoczenie”	88
3.2. Specyfikacja czynników ryzyka w płaszczyźnie „uwarunkowania wewnętrzne”	90

Rozdział 3

Niepewność i ryzyko w kontekście informacji

generowanych przez system rachunkowości zarządczej	110
1. Związek między zarządzaniem a niepewnością i ryzykiem	111
2. Związek między informacją a niepewnością i ryzykiem	112
3. Rola informacji w procesie zarządzania	116
4. Czynniki ryzyka związane z informacją generowaną przez system rachunkowości zarządczej	119

Rozdział 4

Ryzyko i jego atrybuty jako czynniki determinujące

budżetowanie działalności gospodarczej	128
1. Relacje pojęciowe pomiędzy ryzykiem, niebezpieczeństwem i niepewnością a budżetowaniem	128
2. Odcienie znaczeniowe ryzyka w merytorycznej płaszczyźnie budżetowania	130
3. Źródła czynników ryzyka w prognozowaniu wartości budżetowych	132
4. Zarządzanie ryzykiem a proces budżetowania	134

Rozdział 5

Ryzyko w kontekście organizowania

i funkcjonowania audytu wewnętrznego	135
1. Rola audytu wewnętrznego w zarządzaniu przedsiębiorstwem	135
2. Ład organizacyjny, zarządzanie ryzykiem i kontrola wewnętrzna w audycie wewnętrznym	137
3. Organizacja i metodologia audytu wewnętrznego	141
4. Czynniki ryzyka tkwiące w funkcjonowaniu audytu wewnętrznego	145

Rozdział 6

Ryzyko w kontekście organizowania

i funkcjonowania kontroli wewnętrznej	158
1. Rola kontroli wewnętrznej w zarządzaniu przedsiębiorstwem	158
2. Rodzaje kontroli w ujęciu procesowym	161

3. Funkcje, zadania, zasady i koncepcje kontroli wewnętrznej.....	168
4. Czynniki ryzyka związane ze środowiskiem, organizacją i przebiegiem kontroli wewnętrznej	175

Rozdział 7

Ryzyko w kontekście polityki rachunkowości przedsiębiorstwa

1. Polityka gospodarcza przedsiębiorstwa a polityka rachunkowości	184
2. Polityka rachunkowości i jej instrumenty w realizacji celów przedsiębiorstwa	190
3. Prawidłowa wycena w rachunkowości jako obszar zarządzania ryzykiem	195
4. Wiarygodności wyceny bilansowej jako obszar dalszego identyfikowania czynników ryzyka	201

Rozdział 8

Rozpoznanie metodyki pomiaru ryzyka

1. Podstawy pomiaru ryzyka	202
2. Pomiar ryzyka	205
3. Rozkłady wykorzystywane w ocenie ryzyka	208
3.1. Rozkład lognormalny	208
3.2. Rozkład Pareto	209
3.3. Rozkład Weibulla	210
3.4. Rozkład wykładniczy	212
3.5. Rozkład gamma	212
4. Matematyczne modele w procesie oceny portfela ryzyk	213
5. Model indywidualnego ryzyka	214
6. Model kolektywnego ryzyka	216

Część II

Ryzyko z perspektywy rachunkowości

jako funkcji gospodarczej

Rozdział 9

Selekcja mikroekonomicznych czynników ryzyka

z punktu widzenia rachunkowości jako funkcji gospodarczej

1. Definicja rachunkowości jako funkcji gospodarczej	222
2. Ogólna koncepcja selekcji czynników ryzyka związanego z rachunkowością jako funkcją gospodarczą	223

3. Czynniki ryzyka w płaszczyźnie „rynek i otoczenie” z perspektywy rachunkowości jako funkcji gospodarczej	224
4. Czynniki ryzyka w płaszczyźnie „uwarunkowania wewnętrzne” z perspektywy rachunkowości jako funkcji gospodarczej	225
5. Wybór czynników ryzyka z perspektywy rachunkowości jako funkcji gospodarczej	229

Rozdział 10

Opis wybranych mikroekonomicznych czynników ryzyka

z punktu widzenia rachunkowości jako funkcji gospodarczej	232
1. Specyfikacja wybranych mikroekonomicznych czynników ryzyka z perspektywy rachunkowości jako funkcji gospodarczej	232
2. Czynniki ryzyka wynikające z wyboru i zmiany formy prawnej prowadzenia działalności gospodarczej	235
3. Czynniki ryzyka tkwiące w przyjętej koncepcji zarządzania przedsiębiorstwem	238
4. Ryzyko związane ze zmianą polityki rachunkowości	242
5. Czynniki ryzyka tkwiące w przyjętym schemacie obiegu dokumentów oraz zasadach ich merytorycznej i formalnej kontroli	244
6. Czynniki ryzyka związane z zastosowaną techniką prowadzenia ksiąg rachunkowych	247
7. Czynniki ryzyka związane z jakością przyjętego zakładowego planu kont	248
8. Czynniki ryzyka związane z opracowanymi zasadami inwentaryzacji	250
9. Czynniki ryzyka związane z wyborem programu finansowo-księgowego	252
10. Czynniki ryzyka związane z kontrolą dokumentów	255
11. Czynniki ryzyka związane z przygotowaniem i stosowaniem procedur dla kontroli wewnętrznej	259
12. Czynniki ryzyka tkwiące w organizacji i wykorzystaniu systemu budżetowania i controllingu	262
13. Konkluzja	265

Rozdział 11

Dyskusja możliwych badań w zakresie pomiaru ryzyka

związanego z rachunkowością jako funkcją gospodarczą	267
1. Specyfikacja rodzajów ryzyka głównego i szczegółowego oraz związanych z nimi czynników	267

2. Nurty w badaniu możliwości stworzenia modelu pomiaru ryzyka związanego z rachunkowością jako funkcją gospodarczą	277
2.1. Ocena a kwantyfikacja ryzyka	277
2.2. Badanie w nurcie teoretycznym	278
2.3. Dalszy nurt badań – uzasadnienie: teoria i empiria	289

Rozdział 12

Nurt teoretyczny w próbie pomiaru ryzyka związanego z rachunkowością jako funkcją gospodarczą	291
--	------------

1. Określenie koniecznych ustaleń (etapów) dalszego badania w nurcie teoretycznym	291
2. Uzasadnienie wyboru modelu pomiaru ryzyka związanego z rachunkowością jako funkcją gospodarczą	292
2.1. Analiza koncepcyjna uzasadniająca akceptację modelu formalnego do celów badania ryzyka w rachunkowości	292
2.2. Możliwe do zastosowania modele kwantyfikacji ryzyka rachunkowości jako funkcji gospodarczej	294
2.3. Podstawy modelu indywidualnego ryzyka	294
2.4. Podstawy modelu kolektywnego ryzyka	296
3. Arbitralny wybór modelu ryzyka indywidualnego	298
4. Prezentacja ryzyka związanego z rachunkowością jako funkcją gospodarczą w postaci splotu wyselekcjonowanych zmiennych	298
5. Badanie zależności wyselekcjonowanych zmiennych	302
5.1. Badanie wpływu zmiennej losowej X_1 obrazującej wynikowy skutek ryzyka związanego z wyborem formy prawnej prowadzenia działalności gospodarczej na inne zmienne	302
5.2. Badanie wpływu zmiennej losowej X_2 obrazującej wynikowy skutek ryzyka związanego z przyjętą koncepcją zarządzania przedsiębiorstwem na inne zmienne	305
5.3. Badanie wpływu zmiennej losowej X_3 obrazującej wynikowy skutek związanego z polityką bilansową i fiskalną na inne zmienne	307
5.4. Badanie wpływu zmiennej losowej X_4 obrazującej wynikowy skutek ryzyka związanego z organizacją systemu rachunkowości na inne zmienne	309
5.5. Badanie wpływu zmiennej losowej X_5 obrazującej wynikowy skutek ryzyka związanego z organizacją systemu kontroli i audytu wewnętrznego na inne zmienne	313

5.6. Badanie wpływu zmiennej losowej X_6 obrazującej wynikowy skutek ryzyka związanego z organizacją i wykorzystaniem systemu budżetowania i controllingu na inne zmienne	316
5.7. Podsumowanie statystyki badania zależności wpływu zmiennych losowych	318
6. Wybór rozkładu charakteryzującego ryzyko związane z rachunkowością jako funkcją gospodarczą.....	320
6.1. Specyfikacja koniecznych ustaleń poprzedzających wybór rozkładu	320
6.2. Selekcja grupy przedsiębiorstw poddanych dalszej analizie	321
6.3. Ustalenie źródeł danych wykorzystywanych w badaniu	322
6.4. Ustalenie wartości kosztów związanych z realizacją poszczególnych ryzyk głównych	323
6.5. Próba ustalenia wartości potencjalnych skutków realizacji ryzyk głównych	323
6.6. Dalsze modelowe postępowanie w prezentowanej metodyce	328

Część III

Prezentacja ryzyka gospodarczego

w sprawozdawczości finansowej	329
-------------------------------------	-----

Rozdział 13

Wycena bilansowa jako instrument szacowania ryzyka

związanego z działalnością gospodarczą	331
--	-----

1. Korzyści ekonomiczne jako obszar uwzględniania ryzyka związanego z działalnością gospodarczą	331
2. Ogólne zasady uwzględniania czynników ryzyka w predykcji korzyści ekonomicznych	337
2.1. Wiarygodność prognoz i podstawowe komponenty ich wartości	337
2.2. Uwzględnienie ryzyka związanego z bieżącą rynkową oceną wartości pieniądza w czasie	340
2.3. Uwzględnienie ryzyka związanego z inkasem i wydatkowaniem szacowanych kwot	341
2.4. Uwzględnienie ryzyka związanego z inflacyjnym wzrostem cen w okresie prognozy	344
2.5. Uwzględnienie ryzyka związanego z walutowymi przepływami pieniężnymi	347
3. Wartość godziwa jako poziom wyceny odzwierciedlający ryzyko gospodarcze	347

4. Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości jako miernik potencjalnych skutków ryzyka gospodarczego	360
--	-----

Rozdział 14

Rozpoznanie światowych trendów w zakresie raportowania

ryzyka w sprawozdawczości finansowej	363
1. Zarządzanie ryzykiem <i>versus</i> raportowanie ryzyka	363
2. Rozwój zasad <i>corporate governance</i> a zarządzanie ryzykiem	364
3. Kontrola wewnętrzna a zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa	372
4. Imperatyw audytu wewnętrznego i wtórnego raportowania ryzyka	379
5. Sprawozdawczość finansowa jako miejsce ujawnień informacji o ryzyku	379
6. Wymagania w zakresie ujawniania informacji o ryzyku i niepewności w USA	382
6.1. Wymagania w zakresie ujawniania informacji o ryzyku i niepewności określone w US GAAP	384
6.2. Wymagania w zakresie ujawniania informacji o ryzyku i niepewności określone przez U.S. Securities and Exchange Commission (SEC)	387
7. Projekty Institute of Chartered Accountants in England and Wales w zakresie raportowania ryzyka (1997–2002)	388
7.1. Główne przesłanki raportowania ryzyka	388
7.2. Sporządzanie sprawozdania z ryzyka według projektu standardu	390
8. Rok 2002 – badanie istotności informacji ujawnianych na temat ryzyka dla użytkowników sprawozdań finansowych	393
9. Rok 2004 – badanie wiarygodności ujawnień na temat ryzyka na przykładzie <i>Value at Risk</i> (VaR)	397
9.1. Argumenty i dowody w kwestii raportowania ryzyka	398
9.2. Rozwój raportowania ryzyka w drodze VaR	400
9.3. Istota miernika VaR – koncepcji unifikacji oceny ryzyka	401
9.4. Wykorzystanie VaR w celach zewnętrznej sprawozdawczości finansowej	406
9.5. Ograniczenia ujawnień dotyczących ryzyka z użyciem VaR	407
9.6. Konkluzja	410
10. Rok 2007 – ujawnienia na temat ryzyka w świetle Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej	410
10.1. Identyfikacja i podział ryzyka wymagane zgodnie z MSSF	410
10.2. Zakres ujawnień o ryzyku wynikający z MSSF	412
10.3. Konkluzja	442

Rozdział 15

Podstawowe składniki sprawozdania finansowego jako element procesu identyfikowania ryzyka związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej	444
1. Analiza potrzeb informacyjnych interesariuszy (inwestorów) w zakresie ryzyka związanego z działalnością gospodarczą	444
2. Identyfikacja ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej ujawnianego dzięki prezentacji bilansu	446
3. Charakterystyka rodzajów ryzyka identyfikowanych dzięki bilansowi	449
3.1. Ryzyko wynikające ze struktury aktywów i pasywów ogółem	449
3.2. Ryzyko wynikające ze struktury aktywów trwałych	449
3.3. Ryzyko wynikające ze struktury aktywów obrotowych	450
3.4. Ryzyko wynikające ze struktury kapitałów własnych	451
3.5. Ryzyko wynikające ze struktury kapitałów obcych	451
3.6. Ryzyko operacyjne	451
3.7. Ryzyko płynności	452
3.8. Ryzyko rentowności w kontekście struktury pasywów jednostki	454
3.9. Ryzyko zmiany cen	456
3.10. Ryzyko walutowe	456
3.11. Ryzyko stopy procentowej	456
4. Identyfikacja czynników (rodzajów) ryzyka ujawnianych dzięki prezentacji rachunku zysków i strat	457
5. Charakterystyka rodzajów ryzyka identyfikowanych dzięki rachunkowi zysków i strat	460
5.1. Ryzyko zmienności wyników	461
5.2. Ryzyko braku realizacji wyników	462
5.3. Ryzyko pomiaru wyników	462
5.4. Ryzyko związane z całokształtem działalności jednostki	462
5.5. Ryzyko związane z działalnością operacyjną jednostki	467
5.6. Ryzyko związane z działalnością finansową oraz inwestycyjną jednostki	469
6. Identyfikacja czynników (rodzajów) ryzyka ujawnianych dzięki prezentacji rachunku przepływów pieniężnych i zestawienia zmian w kapitale własnym	470
7. Charakterystyka rodzajów ryzyka identyfikowanych dzięki rachunkowi przepływów pieniężnych i zestawieniu zmian w kapitale własnym	472
7.1. Ryzyko utraty zdolności płatniczej i wypłacalności jednostki	472
7.2. Ryzyko działalności operacyjnej	473
7.3. Ryzyko błędów w zarządzaniu źródłami finansowania działalności gospodarczej	473
7.4. Ryzyko związane z polityką inwestycyjną jednostki	473

7.5. Ryzyko upadłości jednostki	474
7.6. Ryzyko zachowawczej postawy właścicieli	474
7.7. Ryzyko ekspansywnej polityki dywidendowej	475
8. Luki informacyjne w zakresie prezentacji ryzyka w podstawowych elementach sprawozdania finansowego	475

Rozdział 16

Analiza zestawu informacji uzupełniających w sprawozdaniu finansowym w kontekście selekcji ujawnień informacji o czynnikach ryzyka związanego z działalnością gospodarczą

477

1. Analiza ujawnień na temat ryzyka kredytowego i luki informacyjne w tym zakresie	477
1.1. Istota ryzyka kredytowego	477
1.2. Prezentacja informacji na temat ryzyka kredytowego	480
1.3. Luki informacyjne w zakresie prezentacji ryzyka kredytowego	484
2. Analiza ujawnień na temat ryzyka płynności i luki informacyjne w tym zakresie	485
2.1. Istota ryzyka płynności	485
2.2. Prezentacja informacji na temat ryzyka płynności w MSSF	490
2.3. Luki informacyjne w zakresie prezentacji ryzyka płynności	493
3. Analiza ujawnień na temat ryzyka rynkowego i luki informacyjne w tym zakresie	493
3.1. Istota ryzyka rynkowego	493
3.2. Prezentacja informacji na temat ryzyka rynkowego w MSSF	495
3.3. Luki informacyjne w zakresie prezentacji ryzyka rynkowego	502

Rozdział 17

Projekt i ramy koncepcyjne budowy sprawozdania z ryzyka gospodarczego

503

1. Projektowana struktura informacyjna sprawozdania z ryzyka	503
2. Opis części I – Wprowadzenie	506
3. Opis części II – Ogólna charakterystyka istotnych rodzajów ryzyka	507
4. Opis części III – Szczegółowy raport z ryzyka	508
5. Opis części IV – Ocena jakości sprawozdania z ryzyka	515
6. Proponowana procedura przygotowania dodatkowego sprawozdania z ryzyka	516
7. Sondażowa weryfikacja praktycznej użyteczności projektowanego sprawozdania z ryzyka	517

Bibliografia	523
--------------------	-----